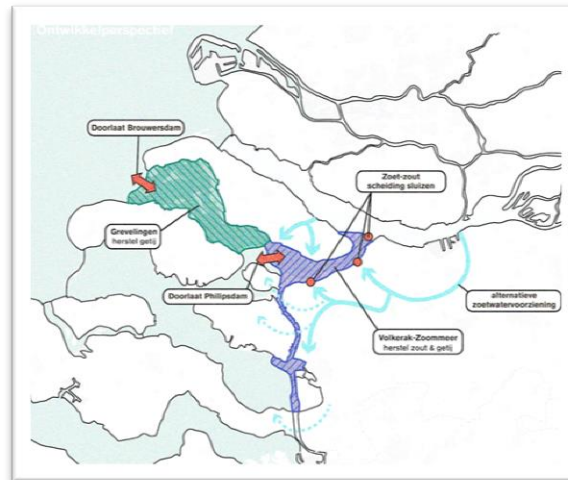

Reikwijdte van het programma

De context

Een veilige, economische aantrekkelijk en gezonde Nederlandse Delta en voldoende zoetwater. Dat staat de samenwerkende partijen aan de Zuidwestelijke Delta voor ogen; het Rijk, drie provincies, gemeenten, waterschappen en samenwerkende ondernemers en maatschappelijke partijen.

Het programma Ontwikkeling Grevelingen Volkerak-Zoommeer heeft daarbinnen een hoge prioriteit. In 2014 heeft het kabinet voor dit gebied een ontwerp-rijkstructuurvisie vastgelegd: het ontwikkelingsperspectief. De route naar realisatie is vastgelegd in de bestuursovereenkomst en ondertekend door het Rijk en de drie delta-provincies en waterschappen.

In het perspectief is de waterkwaliteit direct gekoppeld aan maatschappelijke doelen. Getijdenwerking in de Grevelingen en het opwekken van duurzame energie met een getijdencentrale in de Brouwersdam gaan hand in hand. Het getij en zout water in het Volkerak-Zoommeer is verbonden aan een klimaatbestendige zoetwatervoorziening voor landbouw in omliggende gebieden, maar ook aan een soepele doorvaart door de sluisen op de route Rotterdam-Antwerpen dankzij innovatieve zoet-zout scheidingstechnieken.

De opgave Ontwikkeling Grevelingen Volkerak-Zoommeer raakt niet alleen de waterkwaliteit, maar dient, door de verwevenheid van water met tal van sectoren, een veel breder belang.

De oplossing

In de zoute Grevelingen leidt gebrek aan verversing en doorstroming tot zuurstofloosheid in de diepere delen. Elke zomer zijn de waterlagen dieper dan 8 meter in feite dood; het meer is er slecht aan toe. Onderzoek naar het point of no return leert dat in 2020 specifieke vormen, als bodemdieren, verdwenen zijn en in 2025 zelfs hele groepen, zoals weekdier- en wormachtige.

Warmte stimuleert zuurstofgebrek, in koudere seizoenen herstelt het, echter de onderwaterplanten en -dieren maar voor 50%. Er is elk jaar verlies!

Alleen door de dynamiek van beperkt getij via een doorlaat in de Brouwersdam, kan de waterkwaliteit zich duurzaam herstellen. Meerdere sectoren in de regio zullen daarvan profiteren.

De verbinding met de Noordzee, biedt ook meer opties om gevolgen van klimaatverandering op te vangen.

In het zoete Volkerak-Zoommeer veroorzaakt blauwalg zomers regelmatig (stank)overlast. Sinds 2000 vormt deze bacterie(!) in warme zomers met regelmaat een gevaar voor de gezondheid van mens en dier. Dit komt door hoge concentraties voedingsstoffen en weinig verversing van het water. Blauwalg maakt de meren onaantrekkelijk om te recreëren, wat economisch nadelig is.

De meest effectieve en duurzame oplossing is het zout maken van de meren en regelmatig verversen van het water. Dit kan via getij door een verbinding met de Oosterschelde. Voorwaarde is een alternatieve zoetwatervoorziening voor de landbouw en peilbeheer in de polders. Zie hier de verwevenheid van water en de agrarische sector

Rond 2006 verrast de natuur met de komst van een exoot, de quaggamossel. Het water is helderder en waterplanten krijgen meer kans, er is meer diversiteit. Overlast aan blauwalg is echter gebleven, maar verschoof naar de nazomer. Na negen jaar lijkt de exoot zijn plaats verworven te hebben in de voedselketen ten koste van de inheemse driehoeksmossel. Of dit een duurzame oplossing is blijft onderwerp van onderzoek.

De verstrengeling

Waterkwaliteit is een bijzonder iets, vaak met het oog niet zichtbaar en pas 'aanwezig' door de effecten in andere sectoren. Bijvoorbeeld in de vorm van blauwalg, het sluiten van zoetwaterinvoer, of het verdwijnen van natuur en daarmee toeristen.

In deze regio gaan de waterkwaliteit en getijdenwerking samen op en ook hand in hand met de levenskansen voor natuur, duurzame energie, economie en ruimtelijke ontwikkelingen. Elk van die sectoren kent ook weer onderlinge verwevenheid.

Natuur: behoud en –ontwikkeling

Door de Deltawerken is de natuur in de delta in essentie veranderd. Karakteristieke deltanatuur met intergetijdengebieden en zoet-zout overgangszones is verdwenen. Natuur van stilstaand zoutwater en lokale zoetwatervoorraden ontstond. Gebleven is het belang als broed-, rust- en foerageergebied voor kustvogels en trekvogels. Met de invoering van getijdendynamiek ontstaat de kans om het beste van twee werelden te combineren: karakteristieken van de zoute dynamische deltanatuur en die van de 'nieuw' ontwikkelde natuurkwaliteiten. Ontwikkeling naast behoud.

Internationale natuurrelaties

Grevelingen en Volkerak-Zoommeer maken deel uit van een internationale context. Ze zijn een schakel in de trekroutes en in de keten van foerageergebieden en broedplaatsen voor vogels. Dat natuurwaarden worden op Europese schaal hoog gewaardeerd, blijkt uit de aanwijzing als te beschermen Natura 2000 gebied. De bekkens zijn ook onderdeel van de keten rivierbron-rivier-zee met vismigratie en een kraamkamerfunctie voor vis.

Het realiseren van de doorlaten zorgt voor verbindingen tussen de deltawateren, uitwisseling van voedingsstoffen en vismigratie, intergetijdengebieden en overgangszones zoet-zout.

Samen met ...

Het beste uit twee werelden realiseren vraagt intensieve samenwerking en afstemming met regionale natuurorganisaties en terreinbeheerders.

Door aansluiting te zoeken bij ontwikkeling van (zoetwater)getijdenatuur zoals dat op initiatief van het WNF in het Haringvliet, Hollands Diep en de Biesbosch wordt gerealiseerd kunnen stappen worden gezet naar het in de natuurambitie Grote Wateren geschetste perspectief voor de Zuidwestelijke Delta.

Energie uit de delta

De Nederlandse delta heeft potentie om een energiekamer te worden. Binnen het programma Grevelingen Volkerak-Zoommeer zijn er diverse bewegingen gaande.

In de regio Grevelingen is duurzame energie een *hotspot*. De gemeente Goeree Overflakkee profileert zich als *energy island*, zij wil energieneutraal zijn. Schouwen Duiveland streeft naar zelfvoorziening met duurzame energie en biedt zich als *living lab* voor energiekennis. In de doorlaat in de Brouwersdam zou een getijdencentrale een fraai boegbeeld zijn. De centrale wekt dankzij de getijdendynamiek energie uit water. Dit past uitstekend binnen de duurzaamheidsambities van de regio. Gezette stappen zijn: gerealiseerde test-turbines in de Oosterscheldekering, de Flakkeese Spuisluis wordt geschikt gemaakt voor het testen van getijdenenergie en voor de Krammersluizen wordt gewerkt aan een innovatief systeem dat minder energie vraagt voor het scheiden van zoet en zout water. Daarnaast worden de mogelijkheden onderzocht voor een energie-neutrale sluis.

Dergelijke innovaties en het breder toepasbaar maken van deltatechnologie vormen mooie exportartikelen voor Nederland en staan in de fameuze traditie van de innovatieve Deltawerken. De getijdencentrale kan een icoon zijn voor de Nederlandse Waterbouwsector. Dergelijke toonbeelden worden in de mondiale concurrentieverhoudingen binnen de sector als cruciaal gezien voor een toonaangevende positie van Nederland.

Economie dankzij waterkwaliteit

Recreatie en (internationaal) toerisme nemen af bij een slechte waterkwaliteit. Stankoverlast en dood water zijn geen uitnodigingen voor verblijfsrecreatie. Als vanzelf stagneert dan ook de ruimtelijke ontwikkeling

De economie in de regio is gestoeld op een zich ontwikkelende recreatiesector, een sterke en productieve landbouwsector en een kleine maar economisch sterke schelpdiersector. De recreatiesector is in belangrijke mate afhankelijk van (inter)nationaal toerisme, dat sterk op het water is gericht. Waterkwaliteit en omgevingskwaliteit zijn dus van cruciale invloed op de aantrekkingskracht. Verbetering ervan versterkt de basis voor de ontwikkeling van toerisme en private investeringen erin. Verdere afname van de waterkwaliteit zal negatief zijn voor het toerisme.

Ook de landbouw is gebaat bij schoon water. Bij het Volkerak-Zoommeer komt een klimaatbestendige en robuuste zoetwatervoorziening voor de landbouw. De voorziening combineert 'state of the art' technologie met het op maat ontwerpen van zoetwateraanvoer, peilbeheer en bestrijding van zoutwater. Ook hier ontstaat waarschijnlijk een fraai exportartikel.

De visserij en schelpdierkwekerijen in het gebied hebben een natuurlijk belang bij goede waterkwaliteit. Zout water in combinatie met getijdendynamiek biedt deze sector kansen in de regio. Door mogelijkheden voor duurzame ontwikkeling en innovatie voor de visserij en kwekerij te benutten, kan met de verzamelde kennis een bijdrage geleverd worden aan de oplossing van knelpunten in de visserij, bijvoorbeeld in de Waddenzee of Oosterschelde.

Er zijn kansen voor crossovers tussen toerisme en visserij. De vraag naar toeristisch aanbod dat gericht is op gezondheid en authenticiteit groeit. Door hierop in te spelen kan een kwaliteitsimpuls worden gegeven aan het huidige toeristisch-recreatieve product van de regio.

Verbetering van de waterkwaliteit werkt in de economische vijver als het steentje dat verstreckende ringen veroorzaakt. De ene investering stimuleert de andere. Mogelijk kan dat ook benut worden om tot revitalisering van verouderde gebieden en terreinen te komen. Ook zou de realisatie van dit programma een bijdrage kunnen leveren aan het afleiden van onwenselijke ruimtedruk op de Hollandse en Zeeuwse kust.

Voor het Volkerak-Zoommeer geldt dat zij deel zijn van de internationale scheepvaartverbinding Rotterdam-Antwerpen. Door toepassing van innovatieve zoet-zout scheiding in wordt bijgedragen aan een snelle doorvaart

Veelzijdige urgentie

De verstrengeling van de waterkwaliteit in de Grevelingen, Volkerak-Zoommeer is geschetst. De urgentie van de waterkwaliteit is ook de urgentie van de geschetste ontwikkelingen die op stapel staan. Het reikt veel verder dan alleen een klimaatbestendig en robuust watersysteem. Investeren in de waterkwaliteit is investeren in de ontwikkeling en veerkracht van het gehele gebied, in toekomstbestendige systemen voor water, economie, ecologie en ruimtelijke ontwikkeling.

Leven in de Nederlandse Delta

Voortdurend bereid zijn om uitdagingen aan te gaan, steeds weer reageren op onverwachte en soms ongewenste nieuwe situaties. Dat is leven in de Nederlandse Delta. Leven met de verrassingen van de natuurlijke loop der dingen. Deze onvoorspelbaarheid maakt de delta zo interessant. Ontwikkelingen in het water staan niet los van die op het land. Betrokkenen maken deel uit van de 'natuurlijke loop der dingen'. Technische werken mogen grotendeels de delta beheersen, het blijft natuur! Met als kenmerk: voortdurend voortgaande verandering. Bedreigingen onderkennen, kansen zien en deze vooral benutten, dat is boeiend en stoer leven in de Nederlandse Delta.